

INTERNATIONAL JOURNAL
OF ISLAMIC ECONOMICS
AND FINANCE STUDIES

*Uluslararası İslam Ekonomisi ve
Finansı Araştırmaları Dergisi*

March 2017,
Vol:3, Issue:1

Mart 2017,
Cilt:3, Sayı: 1

e-ISSN: 2149-8407

p-ISSN: 2149-8407

journal homepage: <http://ijisef.org/>

İslami Finansal Kurumlarda Ahlak Ve Kurumsal Yönetim

Parvez Ahmed

The University of North Florida, ABD

Çeviren: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Kenan Erkan

Sakarya Üniversitesi, İşletme Fakültesi

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

İslami finans 1963 yılında Mısır'daki Mitt Ghamar Tasarruf Bankasının kurulmasıyla gerçekleşen mütevazı başlangıcından bu yana şaşırtıcı derecede büyüme gösterdi. 2011 yılının sonuna gelindiğinde global İslami finansal hizmetler endüstrisi son 5 yılda sergilenen yüzde 150 artış ile 1.357 trilyon dolar seviyesinde değerlendirilmekteydi. Bu büyümeye rağmen yaklaşık 50 yıllık bir mevcudiyeti içerisinde İslami finans, finans sektöründeki global pazar payının sadece yüzde birini elde edebildi. Bu durum kısmen endüstrinin itibari yeniliğine yorulabilirse de problemlerin büyük bir çoğunluğu muğlak, belirsiz kurumsal yönetim modellerinden ve ahlaki değerlere mükemmellikten uzak bağlılıktan kaynaklanmaktadır. İslâm Şeriatı bu endüstriye amaçlarındaki ikilikten kaynaklanan vekalet problemlerini azaltmaya yardımcı olacak kılavuzlar sunmaktadır-finansal etkinliğin artırılması ve Şer'i kurallara bağlılık. Ayrıca Şeriatın yüksek amaçlarına daha güçlü bir bağlılık bu endüstrinin; İslami finansın konvansiyonel finanstan şeklen farklı olduğu fakat temelde yani özünde aynı olduğu şeklindeki ihtilaflardan kaçınmasını sağlayabilir.

© 2017 PESA All rights reserved

I. Giriş

2011 yılının sonuna gelindiğinde global İslami finansal hizmetler endüstrisi son 5 yılda sergilenen yüzde 150 artış ile 1.357 trilyon dolar seviyesinde değerlendirildi (Dar, et. al. 2012). Standard & Poor's İslami finansal hizmetler endüstrisinin 2015 yılına kadar pazar değerini ikiye katlama potansiyeline sahip olduğunu tahmin etmektedir.¹

Askari, Iqbal ve Mirakhor (2009) İslami finansı; Müslümanların peygamberin öğretisi ve uygulamalarını içerdiğine inandıkları hadis ve Allah'ın sözleri olduğuna inandıkları Kur'an gibi iki temel kaynaktan beslenen İslâmî değerler ve kanunlardan mürekkep İslam Şeriatının prensiplerine bağlı ticari ve finansal işlemler olarak tanımlamaktadır. İslami finansal hizmetler ve ürünler sıklıkla Şer'i uyumlu olarak markalandırılmaktadır.² El-Gamal (2006) İslami finans ibaresinin İslami sıfatı ve finans isminden oluştuğunu açıklamaktadır. Bu ibaredeki finans ismi İslami veya Şeriat uyumlu finansal kuruluşların geleneksel konvansiyonel emsalleri gibi finansal kredi ve riskin etkin tahsisi ile ilgilendiklerini ifade etmektedir. Bununla beraber İslâmî sıfatı, Şeriat uyumlu finansal pazarların İslâm'ın ahlaki ve legal değerlerinde kökleşerek ayrıştıklarını ileri sürmektedir. (Vogel ve Hayes, 1998).

İslami finans, etkinliği vurgulayarak konvansiyonel finansa benzer olduğunu göstermeye çabalama ve fakat uygulamalarında Şer'i kanunlardan ilham alarak farklılaştırmaya gitmek şeklinde aynı anda birden fazla şey yapmak gibi zor bir durumla karşı karşıya kalmaktadır. Ahlakilik hakkında hüküm vermektense çekinen konvansiyonel finanstan farklı olarak İslami finans para ve ahlakiliğin mecz edilmesini benimsemektedir. Bu durum İslami finansın kurumsal yönetimine ve ahlaki temellerine yönelik özgün sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Bu makalenin ikinci kısmı Şeriat uyumlu ve konvansiyonel finasta kurumsal yönetim normlarını mukayese ederek ve

¹ Standard & Poor's global İslami finansın 2015'e kadar ikiye katlanacağını belirtmektedir. (20 Eylül 2012).

AMEinfo.com. Şu adresten ulaşılabilir <http://www.ameinfo.com/global-islamic-finance-set-double-2015-312272>

² Şeriat, Oxford İslam Çalışmaları Online tarafından "Allah'ın insanlık için ebedi ve kat'i değişmez iradesi; Kuran'da ve Hz. Muhammed (SAV) örneklerinde (sünnetlerinde) ifade edildiği gibi tüm inananlar için uyulması zorunlu bağlayıcı ideal İslami kanunlar olarak tanımlanmaktadır. Kur'an doğrudan ve belirli bir biçimde kanuna dair suallere yönelik yaklaşık 90 ayet içermektedir. İslam hukukunun geri kalanı içtihad biliminin (fıkıh) İslami normları uygulamaya ve sistemleştirmeye yönelik beşeri çabalarının Kur'an ve sünnette özellikle değinilmeyen durumlara ilişkin yasallaştırma gayretlerinin bir sonucudur" Oxford Üniversitesi Yaynevi, şu adresten ulaşılabilir: <http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t125/e2168>

karşılaştırarak İslami finansdaki bazı noksanlıklara dair tavsiyeler ileri sürmektedir. Üçüncü kısım İslam'daki normatif ahlaki yapıyla paralellik kurmak için erdem ahlaki prensiplerini kullanmakta İslami değerleri daha iyi yansıtır diyerek bir çerçeve önermektedir. Dördüncü kısım İslami finansın daha geniş bir kabul elde etmeye çabalarken bugün karşı karşıya kalmış olduğu bazı sorunları ana hatlarıyla belirterek nihayetlenmektedir.

II. Konvansiyonel Ve İslami Finansa Kurumsal Yönetim

A. Konvansiyonel Finans

Modern firma sadece “kanun mülahazası” içerisinde var olur.³ Kurumsal yönetim büyük ölçüde bir firma içerisinde kaynakların tahsisini kimin kontrol hakkına sahip olduğu ile ilgilidir. Şekil 1 de gösterildiği gibi modern firma görüşü; firmanın “mukavelelerin bağlantı noktası” olarak nitelendirildiği mukaveleler seti teorisine dayanır. Coase(1937), Alchian ve Demsetz (1972), Jensen ve Meckling (1976) ve Fama ve Jensen (1983) bu firma teorisini asil-vekil ilişkileri fikrini kullanarak geliştirdiler. Mukavelelerin bağlantı noktası bakış açısı altında çalışanlar müşteriler, tedarikçiler, yatırımcılar vb. gibi her bir firma paydaşı, firmayla firmanın elde ettiği her bir varlığa istinaden tarafların kazanımlarının belirlendiği bir mukavele yükümlülüğüne sahiptir.

Mukavelelerin bağlantı noktası olarak firmanın rolü aksi halde çelişen amaç ve menfaatlerinin işbirliğini caydırarak vekalet problemlerine yol açacağı çeşitli birey gruplarını bir araya getirmektir. Jensen ve Meckling (1976) vekalet ilişkisini “bir veya daha fazla kişinin (asil) diğer bir kişiye (vekil) kendileri namına karar alma otoritesini kısmen delege ettiğini içeren bir mukavele ilişkisi olarak tanımlamıştır. Şayet bu ilişkinin tarafları fayda maksimizasyonu saiki ile hareket ediyorsa, vekilin her zaman için asilin en iyi menfaatlerine göre hareket etmeyeceklerine inanmamızı gerektiren iyi bir neden vardır”.⁴ Asil, vekilin amaçlarını kendi amaçlarına göre düzenlemek için kontrol faaliyetlerinde bulunarak vekalet maliyetlerine katlanacaktır.

Mukavele teorisi; neden bir firmanın hisse sahiplerinin uygulamada ve kanunen firmanın ortakları olarak değerlendirdiklerine dair bir gerekçe sunar. Finans ders kitapları genellikle finansal yönetimin amacının hissedar

³ . Dartmouth College mütevelli heyetinden baş yargıç John Marshall v. Woodward, 4, Wheaton 636 (1819).

⁴ “Kar maksimize edenler” yerine fayda maksimize edenlerin kullanılması; bireylerin faydayı veya tatmini artırmak için sadece parasal karlarını (parasal faaliyetler) artırmaya çalışmadıklarını fakat ayrıca parasal olmayan (gayri nakdi) faaliyetlerini de artırmaya çabaladıkları gerçeğini vurgulamak içindir.

servetinin maksimize edilmesi olduğunu dile getirirler.⁵Hissedar servet maksimizasyonu; en yüksek net bugünkü değeri elde edebilmek için sermayeyi en verimli kullanım alanlarına tahsis ederek kaynak tahsisinde etkinliği gözeten faydacı bir argümandır Faydacı felsefe, uzun vadede çalışanlar, müşteriler vb. gibi paydaşların almış oldukları riskler ve yerine getirdikleri hizmetlere istinaden tamamen kompanse edildiğini iddia etmektedir. Firmanın bakiye/son faydalanıcıları olarak alıcıları olarak hissedarlar sadece diğer hak sahiplerinin firmayla olan açık mukavelelerine binaen elde ettiklerinden sonra arta kalan servete iştirak edebilirler.

Mukavele teorisi hissedarlara mutlak kontrol hakkı tanımaz. Bilakis Boatright (2002) hissedarların; yöneticilerin seçimi, vekil önerileri, imtiyaz değerlendirmeleri ve birleşme ve satın alma gibi konularda hukuki yetki veren bazı belirli yasal haklara sahip olduklarını iddia etmektedir. Yönetici (vekil) hissedarlar (asil) nâmına hareket eder ve ticaret hukuku⁶ kurallarına uygun olarak hissedarlara hukuki davalardan korunurlar. Diğer paydaşlar çoğunlukla karar alma konularında söz sahibi değillerdir. Bununla beraber zaman zaman söz sahibi olabildikleri durumlar da varittir. Örneğin tahvil sözleşmeleri tahvil sahiplerine belirli müdahale yetkileri vermektedir. Kontrol etme hakkı ve bakiye/artık gelirlere yönelik hak hissedarları gözeten faydalardır fakat bu faydalar yöneticileri denetleme, karar alma uygulamalarını kolektif hale getirme ve risk yükleme maliyetlerini de beraberinde getirir (Hansmann, 1996).

B. Şeriata Uyumlu Veya İslami Finans

Bir önceki bölümde nitelendirildiği gibi kanunen ayrı bir yasal statü verilen günümüz modern firmasına ilişkin İslami içtihat kıttır. Şariat ve onun açıklayıcı gerekçesi fikhî; kuruluş müesseseleri (vakıf), limitet ortaklık (şirket) ve güven finansmanı (mudarabah) gibi klasik kurumların yönetimi için

⁵ Ross, Westerfield ve Jaffe (2011); “ finansal yönetimin amacı mevcut sermayenin hisse başına bugünkü değerini maksimize etmektir.”Brealey, Myers veAllen (2011), “ hissedar servet maksimizasyonu amacı teori ve pratikte büyük ölçüde kabul edilmektedir”.

⁶ . Ticaret hukuku kuralları mahkemelerce firmanın direktörlerinin ve yönetiminin güvene dayalı görevlerini ihlal edip etmediklerini değerlendirmek için kullanılır. “Mahkemeler ticaret hukuku kurallarına dayanarak vakayı değerlendireceklerdir. Bu standart altında mahkeme; bir direktör kararlarını (1) iyi niyetle (2) makul derecede ihtiyatlı bir kimsenin sergileyeceği özenle (3) firmanın en iyi menfaatlerine uygun hareket edildiğine yönelik makul bir inançla aldığı sürece direktörün bu kararlarının mahiyetini sorgulamayacak, tahmin etmeye çalışmayacaktır” şeklinde ifade edilmektedir. Cornell Üniversitesi Hukuk Fakültesi, şu adresten ulaşılabilir: http://www.law.cornell.edu/wex/business_judgment_rule accessed 3 March 2013.

kurallar sağlamaktadır fakat fıkıhın günümüz modern firmasına ilişkin perspektifleri analogik çıkarıma (kıyas) bırakılmaktadır.

Anglo-Amerikan ekonomilerinde hissedar tezi üstünken Almanya, Fransa ve Japonya'da yöneticiler firmayı tüm paydaşlara ait olarak telakki etmektedirler.⁷ İslam Şeriatı hissedarlara karşın paydaşlar tartışmasında taraf olmamaktadır. Hem dinlerin eşitlikçi doğası ve özellikle İslâm, hissedarlara nazaran paydaşlar modelinin daha uygun olduğunu ileri sürmektedir. Iqbal ve Mirakhor (2004) İslâmî ekonomik sistemin firmanın faaliyetlerinden kaynaklanan herhangi bir riske maruz kalan tüm tarafların (paydaşlar) haklarını korumak üzere tasarlandığını iddia etmektedirler. Paydaş modeli daha holistik ve büyük ölçüde normatif olmakla birlikte hissedar modelindeki faydacı argümanın basitliğine sahip değildir. Bununla beraber şayet firmanın mukavelelerin bağlanımı görüşü ahlaki gerekçeleri dahil eder (sadece faydacı argümanları değil) ve faydacılığı parasal/maddi olmayan faydaları (mutluluk gibi) içerecek şekilde genişletirse o taktirde böyle bir bütünsellik hissedar üstünlüğünü ikame edici bir argüman haline getirilebilir. Fakat böyle bir durum genellikle varit değildir. İslami finansın İslam'da ahlaki iddianın görünmeyen bir Allah'a bağlılıktan kaynaklanmasından ötürü zimni mukavelelere gereken önemi vermesi gerekmektedir.⁸ Tüm paydaşların genel refahı Hz. Muhammed (SAV)'in Kur'an'da tarif edilen misyonu vesilesi ile gerçekleşir. "(Resûlüm!)Ve biz seni, ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik" (Kur'an 21: 107).

Bir İslami düşünür İbn Rüşd (1198) Aristoteles'in mutluluğun sadece ölçülebilir şeylerin (servet, varlıklar vb.) elde edilmesini değil fakat ayrıca ahlaki fazilet ve pragmatik bilgeliği içeren insan hayatı ve faaliyetlerinin tüm alanını kapsadığı yönündeki görüşünü benimsemiştir (Leaman, 2002). İbn Rüşd Kur'ani öğretiyi kullanarak mutluluğu hem dini fazilet ve hem de entelektüel sezgi ile ilişkili görmektedir. 2012 yılında yapılan Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı, insan refahının ölçümünde

7. Yoshimori (1995); Japonya'da yöneticilerin yüzde 97'si Almanya'da yüzde 83 ve Fransa'da yüzde 78' inin firmanın tüm paydaşlara ait olduğuna inandıklarını göstermektedir. Bununla beraber İngiltere'de ankete katılan yöneticilerin yüzde 71'i ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yüzde 76'sı firmanın hissedarlara ait olduğuna inanmaktadır.

8. Kur'an, bu bağlılık ve sadakati tarif ederken gayet açık ve kesindir. "Ve ben, cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım" (51: 56). Kur'an'daki başka pek çok ayette insan hayatının temel amacına ilişkin benzer noktalara temas edilmektedir. (Bakınız 7: 59, 7: 65, 7: 73, 7: 85 11: 50, 11: 61, 11: 84;23: 23 ve 23: 32). Ayrıca dikkat edilmesi gereken, Kur'an'a göre Allah, insanlar ve cinler şeklinde ilki topraktan ikincisi ateşten olmak üzere iki paralel canlı türü yaratmıştır. Görünmez cinlere ilişkin inançlar Müslüman kültürü ve diniyle derinden bütünleşmiştir (El-Zein, 2009). Alaaddin ve sihirli lambası gibi popüler folklor cin özelliklerini barındırmaktadır ve İngilizce bir kelime genie (cin, peri) buradan türetilmiştir.

gayri safi milli hasıla (GSMH) gibi geleneksel ölçümlerden ziyade daha kapsamlı ölçütlerin kullanılmasına yönelik çağrıda bulunmaktadır. Yeni bir endeksin işletme faaliyetlerinin çevresel ve sosyal etkilerini de dikkate alarak ekonomik çıktıyı ölçmesi beklenmektedir. Küçük bir ülke Bhutan tarafından geliştirilen gayrisafi mutluluk indeksi ciddi ölçüde dikkat çekmektedir (Koch, 2012).Mutluluk servetle ölçülememekle birlikte servetle ilişkisiz değildir. Hayattan elde edilen tatmin, kişisel ve milli gelir artışı ile artmaktadır (English, 2010).⁹

İslam, kişisel servetin elde edilmesini cezalandırmamakta fakat istif/birikirmeden kaçınılmasını öğütlemekte (Kur'an 9: 34-35), özellikle fakir ve ihtiyaç sahiplerine yönelik olmakla birlikte servetin dolaşımını teşvik etmektedir (Kur'an 59: 7).Servetin sarf edilmesi/elden çıkarılması da ayrıca servetin kullanım ve dağıtımına ilişkin şeriat kanunlarına tabi olmaktadır. Resim ve vergiler; servet, nisab adı verilen belirli bir minimum tutarı geçtiği takdirde mümkün olabilmektedir. Bir kimse tüm temsil yükümlülüklerini yerine getirdikten sonra fazlalık servetini savurganlık ve suistimalin men edildiği yollarda kullanılmalıdır (Kur'an 2: 190; 2: 195; 9: 34). Böylece şeriatın başlıca amaçlarından biri özel ve kamusal servetin muhafazasını ve büyümesini sağlamak fakat bunu Allah'ın nihai hesap verilebilir merci olduğu inancıyla bu nihai mercinin uyarı ve öğütlerine göre yapmaktır.

Bu bakımdan İslami bakış açısı Sunstein ve Thaler (2003) tarafından geliştirilen “özgürlükçü himayecilik” konseptiyle yakından örtüşmektedir. Bu düşünce; insanların özellikle paranın kullanımı gibi karmaşık karar alma durumu ile karşı karşıya kaldıklarında tercihlerinde tamamen rasyonel olmadıkları fikri üzerine dayanmaktadır. Bir özgürlükçü himayeci; Allah'ın “yol gösterici elinin” ve peygamber Hz. Muhammed (SAV)'in öğretisinin daha iyi tercihler yapılmasını sağlayacağını ileri süren Şeriatın temel dayanaklarını yansıtan bir fikir olarak “tercih hürriyetini ortadan kaldırmaksızın insanların tercihlerini refahı destekleyici istikamete yönlendirilecektir. Hal böyle iken Kur'an özgürlükçü prensipleri aksettirecek şekilde inanca yönelik hiçbir konuda baskı yapılamayacağını açıkça ifade etmektedir. (Kur'an 2: 256) konvansiyonel finansın kurumsal yönetim modeli daha çok özgürlük prensipleriyle yönlendirirken Şeriatın yönetim modeli himayeci sosyal refah istikametindedir.

9 . Dünya Gallup Anketi 2005 ten 2006 ya kadar 132 ülkeden 136.000 temsili örneklem kullanılarak yapılmıştır.

Şeriat-uyumlu kurumlar için yöneticiler (vekiller) servet maksimizasyonuna ilaveten Şeriatın amaç ve kurallarıyla uyumun muvaffak olmasını gerektiren ek bir temsil yükümlülüğüne sahip olacaktırlar (Archer, Ahmed ve Al-Deehani, 1998).Konvansiyonel finansta vekalet sorunları çıkar çatışmasının hissedar servet maksimizasyonunu engellediği durumlarda ortaya çıkar. İslami finansta buna ek olarak Şer'i kanunlara uygunluk iç ve dış denetim şeklinde ilave temsil maliyetleri gerektirir. Amaçtaki bu ikilik (ekonomik etkinlik ve Şeriata uygunluk); paydaşlara İslami finans kuruluşlarının Şer'i kurallara riayet ettikleri güvencesini vermek üzere ihdas edilen Şer'i Denetleme Kurulunun (SSB) getirilmesiyle yönetimde önemli bir inovasyon sonucunu doğurur.

Tablo-1 İslami finansal kuruluşların yönetiminde SSB' nin rolünü ana hatlarıyla belirtmektedir. SSB' nin rolü, ürünlerin İslamiliğinin uyumunu sağlamak ve bu İslamiliğin ardındaki hukuki mantığı açıklayan fetvalar (hukuki görüşler) yayınlamaktır. Buna ek olarak SSB hesap sahiplerinin gerekli İslami hayır ve zekatlarını hesaplayarak yayınlanan fetvalarla uyumluluğunu tahkik etmek ve Şeriat-uyumlu olmayan gelirlerin münasip tanzimini denetlemekle yükümlüdür (Saidi, 2011).¹⁰ SSB finansal işlemlerin kendi Şer'i anlayışlarına uygunluğunu tasdiklemek üzere raporlar yayınlar ve bu raporlar genellikle yıllık raporların ayrılmaz bir parçası telakki edilir.Şekil2karakteristik bir İslami finans kurumunun organizasyonel şemasını göstermektedir. SSB'nin rolü yönetimde açıkça merkezi bir durumdadır. Şekil 3 Malezya'daki en eski İslâmî finansal kurumlardan birinin organizasyonel şemasını Şer'i denetimin aynı zamanda birçok yerde mevcut olma durumunu göstererek burada tekrarlamaktadır.

İslami finans için uluslararası standart belirleyici bir kurum olarak İslami Finans Denetim Kurulu (IFSB); Şer'i uyumlu kuruluşların sadece hemen hemen tüm ülkelerde milli yasalarca zorunlu tutulan yönetim kuruluna dair bilgilerin değil fakat ayrıca ilgili finansal işlemlere dair tüm fetvalar dahil olmak üzere SSB hakkındaki bilgilerin de kamuya açık hale getirilmesini

¹⁰. Oxford İslâm Çalışmaları zekatı üç şekilde tanımlamaktadır. "İslam'ın 5 şartından biri olan mecburi sadakadır. Finansal imkanlara sahip Müslümanlar yıllık olarak net servetlerinin yüzde 2.5' ini zekat olarak vermekle yükümlüdürler. Vebelerini yerine getiren Müslümanlar için zekat safiyete giden bir yola, maddi yükümlülüklerin kavranmasına ve yüksek maneviyat duygusuna delalet eder. Zekat; ihtiyaç sahipleri, inancın yayılması için, kölelerin azad edilmesi için, borçluların rahata erdirilmesi, yolculara yardım, zekat müessesesinin yönetimi ve dini otoriteler tarafından onaylanmış diğer çabalara yönelik olarak kullanılır. Zekâta tâbi ana servet formları altın, gümüş, canlı hayvan, tarımsal ürünler, ticari eşyalar, döviz, hisse ve tahviller ve diğer paraya çevrilebilir varlıklardır".http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t125/e2556?_hi=0&_pos=16. Accessed 12 May 2013

tavsiye etmektedir.¹¹IFSB'nin İslami Finansal Hizmetler sunan kurumların Şer'i Yönetim Sistemlerine İlişkin Yol Gösterici Prensipleri; kanunen firmaları temsil makamı olarak tanınan Yönetim Kurulunun (BOD) kanunen temsiliyet statüsü muğlak fakat paydaşlar nazarında statüsü kritik olan SSB ile ihtilafa düştüğü durumlarda açık değildir.¹²Örneğin Kur'an (5: 2)'den aktaran Prensip 1.2 Madde 22 "tüm yönetim organlarının birbirine karşı değil birlikte çalışmasını istemekte, bununla beraber kaçınılmaz çatışmaların çözüme kavuşturulması mekanizmalarına dair yol göstermemektedir.

Grais ve Pellegrini (2006) çeşitli Müslüman çoğunluklu ülkelerde SSB' yi yöneten kanunları belgelendirmektedirler. Bahreyn 'de SSB hissedarlar tarafından atanmakta ve Yönetim Kurulunun (BOD) tavsiyesi üzerine hissedarlarca görevden alınabilmektedir. Ürdün ve Birleşik Arap Emirlikleri'nde İslami Finansal Kuruluşlar İçin Muhasebe Ve Denetim Organizasyonunun tavsiyeleri ile uyumlu olarak bu kuralın bir değişimini uygulamaktadır. Endonezya 'da SSB, İslam bilginlerinden oluşan otonom bir kurul olan Milli Şariat Kurulu tarafından atanmaktadır. Pakistan 'da Pakistan Devlet Bankası'na onaylanmaları gerekmektedir. Bununla beraber ülkelerin çoğunda SSB üyelerinin atanması ve görevden alınması milli kanunlar altında açıkça belirtilmemiştir. Bu durum Müslümanların belirgin olarak azınlıkta bulunduğu ülkelerde özellikle göze batmaktadır. Bu standartsızlık durumu inovasyonu teşvik edebilir fakat özellikle hissedar olmayanların (Endonezya ve Pakistan'daki ulusal kurullar gibi) bir kurumun ürün portföyünün belirlenmesinde olağandışı bir nüfuza ulaştığı durumlarda SSB' nin rolü ile ilgili kafa karışıklıklarına da sebebiyet verebilir. Bir pazarda şariat-uyumlu kabul edilen bir ürünün diğer bir pazarda yaptırımlarla karşılaşma ihtimali hali hazırda meydana gelen bir durumdur.¹³

İslami finansın en büyük yönetim sorunlarından biri SSB' deki vekalet maliyetlerinden kaynaklanmaktadır. SSB' nin birincil amacı mukavele

¹¹ . İslami Finansal Hizmetler Kurulu (2005), sadece İslami Finansal Hizmetler Sunan (sigorta kuruluşları dışındaki) Kurumlar İçin Risk Yönetimi temel ilkeleri şu adresten ulaşılabilir.

¹² . Chapra ve Ahmed (2002) anket verilerinin kullanarak; Bahreyn İslami Bankalarında müdilerin yüzde 86'sının ve Sudan'da yaklaşık yüzde 95'inin şayet bankalarının Şariat kurallarına uygun faaliyette bulunurken başarısız olduklarını fark ettikleri takdirde fonlarını çekmeye hazır olduklarını rapor etmektedirler.

¹³ . Karim (2013): Mısır Finans Bakanlığı'nın ve devletçe işletilen yönetim kurullarını İslam Şeriatı ile uyumlu İslami tahviller (sukuk) ihraç etmesine imkan veren kanun tasarısının ihtilafına neden olmaktadır. Muhalefet çevreleri bu kararı eleştirmekte ve Mısırın Sünni dini otoritesi El-Ezher Üniversitesi de ayrıca karşı gelmektedir. Taraftar olanlar, bununla birlikte, kanun tasarısının Mısır'ın sendelemekteki ekonomisini kurtaracağını iddia etmektedirler.

kurallarının Şeriatça belirlenen şekilde sürdürmektir. Bu uyumsuzluğun çözüm süreci SSB ve Yönetim Kurulu tartışmanın karşıt taraflarında konumlandıkları zamanlarda açık ve net değildir. Yönetim Kurulunun servet maksimize edici kabul ettiği bir ürünün SSB İslami olmadığına hükmederse ne olacaktır? SSB üyelerinin genellikle yönetilen fon başına baz puanlarla ücret aldıkları gerçeği (Farook ve Farooq, 2011); bağımsızlığın muhafazası ve hizmetler karşılığında ücret alınması ihtiyacı arasında diğer bir ciddi çıkar çatışmasının doğurur.

Unal (2011); dünya genelinde toplam 1500 kurul mevkilerinde hizmet eden 440 SSB üyeleri arasındaki ilişkiyi analiz ederek diğer bir karmaşık vekalet sorununu ortaya çıkarmıştır. SSB üyelerinin çoğu eş zamanlı olarak birden çok kurulda hizmet vermektedir. En azından bir SSB üyesi 85 kurulda kaydedilmişti. 2010 yılında sadece 20 İslâm âlimi SSB pozisyonlarının yüzde 54 ünden fazlasını işgal etmekteydi (1141 pozisyondan 621).IFSB prensipleri SSB üyelerinin birden çok konuda hizmet vermesinden kaynaklanan aşikar vekalet çatışmalarını sınırlayıcı hiç bir prensip sağlamamaktadır. Garas (2012)bu türden menfaat uyumsuzluklarının Körfez İşbirliği Konseyinde faaliyette bulunan firmalar için rutin bir durum olduğunu göstermektedir.

Bir muhtemel çare tahvil derecelendirme kuruluşları modeli gibi harici Şeriat derecelendirme kurumları oluşturulmasıdır. Son finansal krizdeki derecelendirme kuruluşlarının etrafındaki skandal göz önüne alındığında bunların yararlılıklarına dair haklı bir şüphe oluşmaktadır (Mullard, 2012). Fakat bununla beraber harici değerlendirme kuruluşlarının riski yeterli derecede yansıtmada başarısızlık, hesap verilebilirlik eksikliği ve çıkar çatışması gibi bilinen problemleri azaltılabilir. Duan ve Van Laere (2012) bilginin geniş ve açık yayılımı ile görevli bir kamusal mal olarak derecelendirme kuruluşlarının geliştirilmesini önermektedir. Bu önerileri halen “dünya genelinde borsaya kote olmuş 30.000 firmaya ait günlük borç temerrüdü tahminleri” üreten Singapur Milli Üniversitesi Risk Yönetimi Enstitüsünce geliştirilen bir modele dayanmaktadır. Şeriat uyumunun derecelendirilmesine uygulandığı takdirde böyle bir sistem SSB modelinden daha şeffaf olmakla kalmayacak; Şeriatla uyumun, uyum ve Şeriata riayetsizlik arasında bir dikotomi (ikilik) olmaktan ziyade uygunluk seviyelerinde granüler olduğu gerçeğini de teslim edecektir. Farklı uyum durumlarını dikkate alarak harf tahsis etmek gibi bir granüler bir sistem, müşterileri ve yatırımcıları daha iyi bir tercih mimarisi sağlayarak güçlendirecektir.

Şeriatın harici derecelendirme kuruluşlarının kamusal mal konsepti Şeriatın hesap verilebilirlik ve güvenilirlik prensiplerinden yararlanabilir. Bhatti ve Bhatti (2010); İslami Hisbah (ombudsmanlık) konseptinin veya

İslami prensiplerin tahkiki için gözetim ve kontrolün Abbasi halifelerinin pazar yerleri normlarının Şeriatla uygunluğunun sağlanması için bir muhtesip görevlendirmesi örneğinden hareketle tarihsel olarak da etkin olduğunu açıklamaktadır.¹⁴Harici Şeriat derecelendirme kuruluşları Hisbah (ombudsmanlık) konseptini kamusal mallar gözetim rolü için bir temel olarak kullanabilirler.¹⁵Bu İslami finansın etkinliği ve İslâmiliğine ilişkin pek çok Müslümanın kafasında oluşan şüphelerin dağılmasına yardımcı olacaktır (Pak, 2012).

Bununla beraber derecelendirme kuruluşları her derde deva değildir. İslâmî finans kurumlarında kurumsal yönetim ahlaki sorumluluktan bağımsız olamaz. İşletme ahlakçısı MacIntyre (1984)yüksek amaçları gerçekleştirmeye motivasyonunu, “doğru” şeyleri yapmak için içsel bir iyilik olarak tanımlamaktadır. Bir sonraki bölüm erdem ahlakı dayanaklarının İslami finansla nasıl bağdaştırılacağını tartışmaktadır. İlahi emirlerin din alimlerinin çok geniş ölçüde yorumuna açık olduğu hallerde çatışmaların çözümüne özellikle dikkat edilmelidir.¹⁶

III. Konvansiyonel Finansın ve Şeriat-Uyumlu Finansın Ahlakî Temelleri

A. Konvansiyonel Finans

1919 yılındaki Dodge v. Ford Motor Co. davası Amerikan şirketler yasasında hissedar önceliği lehine verilmiş ufuk açıcı bir mahkeme kararı olarak halen güncelliğini korumaktadır.¹⁷Berle ve Means (1932) den hemen hemen 70 yıl sonra hissedar önceliği teorisinin uygulamaya ve kanuna yerleştiği görülmektedir. Hansmann ve Kraakman (2001)bu zaferi “şirketler hukuku

¹⁴ .Tarihsel olarak Abbasi İslâm Halifeliği altında (750) Hisbah (ombudsmanlık) pazar için bir müfettişin atanması ile yürütülmekteydi. Atanan bu kişi pazaryeri normlarının Şeriatla uyumlu olmasını sağlamakla yükümlüydü. Hisbah (ombudsmanlık) devlet memuru muhtesip bu düşmanlık devlet memuru muhtesip olarak atlandırılmaktaydı ve görevi “ağırlık ve ölçüleri düzeltmek, adil ticaret kurallarını tatbik etmek, ticari hile karlıkları kontrol etmek, kanunsuz mukaveleleri denetlemek, pazarı tekelleşmeden muhafaza etmek ve ihtiyaç maddelerinin istiflenmesini engellemektir” (Lewis, 2005, p. 17).

¹⁵ .Kur'an tüm insanların Allah'a karşı hesap vermekle yükümlü olduklarını belirtmektedir (2: 284, 65: 8, 84:8, 39:47, 59:2 ve 65:3). Kur'an ayrıca Allah'ın nihai hesap sorucu olduğunu hatırlatmaktadır (Hasiban) (4:6, 4:86, 17:14, 33:39, 6:62 ve 21:47).

¹⁶ .Alwani ve Al-Shaikh-Ali (1993), Arapça bir kelime ihtilafın bir kimsenin diğer bir kimseden fikir, ifade veya faaliyetlerinde farklı bir yol veya pozisyon almasını ifade ettiğine dikkat çekmektedir. İnsanlar arasında dini hususlarla ilgili konularda bile fikir ayrılıkları beklenmelidir. Kur'an'ın ifadelerinin evrensel olarak Müslümanlar tarafından mutlak olduğuna inanılmakla birlikte yorumlanması yanılabilir beşerî gayretlerdir. İslâm düşüncede tek biçimliliği tavsiye etmez fakat bunun yerine kaçınılmaz görüş ayrılıklarının tezahürünün yerleşik ahlak ve normlar içerisinde oluşmasını teşvik etmektedir. Rabbin dileseydi insanları bir tek ümmet haline getirirdi, fakat onlar, aykırılığa düşmekten bir türlü kurtulamazlar... (Kur'an 11: 118).

¹⁷ . Dodge v. Ford Motor Co., 170 N.W. 668, 684 (Mich. 1919).

için tarihin sonu” olarak nitelenmektedir. Hal böyle iken hissedar önceliği aşikâr olarak geniş ölçüde kabul görmeye birlikte hissedar önceliği argümanının kökenlerini tesis eden temel karakteristiklerinden kaynaklanan sorunlardan azade değildir:

1. İkinci Derecede Hak Sahipleri -hisse sahiplerinin bakiye (residual) kazancın yegâne hak sahibi olması için bakiye (residual) riskin tamamını üstlenmeleri gerekir .Bu durum sadece diğer tüm paydaşların “eksiksiz” mukaveleler yoluyla kompanse edildiği takdirde gerçekleşebilir (Weide, 1996). Bununla beraber, eksiksiz mukavele yapma gerçek hayatta mevcut olmayan ideal bir dünyada var olabilir.¹⁸

2. Vekalet İlişkileri- asiller (hissedarlar) kendi çıkarları ile yöneticilerin (vekiller) menfaatlerini bağdaştırmak için vekalet maliyetlerine maruz kalırlar (Jensen ve Meckling, 1976; Fama ve Jensen, 1983).Fakat ABD ve İngiltere’deki kanuni mülahazalar direktörlerin sorumluluklarının hissedarlara değil firmaya karşı olduğunu ifade etmekte ve bu da mukaveleler seti teorisindeki asil-vekil ilişkilerinin yoğunluğunun azaltılmasını önermektedir.¹⁹Kanun, direktörleri hissedarların değil firmanın vekilleri olarak görmektedir

3. Etkinlik- Etkinlik argümanı; hissedar servet maksimizasyonunun maliyetlerin kontrol edilmesinde özellikle vekalet maliyetlerinin kontrolünde en etkili olduğunu ileri sürmektedir. Fakat tüm paydaşlar mükemmel mukavele yapma yoluyla kendilerini hissedar önceliğinin kaçınılmaz zararlı etkilerinden koruyamazlar. Çok sayıdaki firma skandalı hissedar bağıntısı ve önceliğinin paydaşlara zarar verdiği gerçeğini kanıtlamaktadır (Zona, Minoja ve Coda, 2013).

Hissedar önceliği büyük ölçüde etkin olma isteğine dayanmaktadır. Adalet açıkça bir değerlendirme değildir. Hal böyleyken hissedar önceliğinin etkili olabilmesi için ahlakın önemli bir rol oynaması gerekmektedir. Shefrin ve Statman (1993), hissedar önceliğinin adaletsiz bir şekilde dengesiz olmasını önlemek için kurumsal yönetimin bir parçası yapılması gereken 7 adalet türü belirtmektedir 1- baskıdan muafiyet 2- yanlış temsilde muafiyet 3- eşit bilgi

¹⁸ McNeil (2001); “şayet fiili anlaşma koşullarının performansının, bu performansın gerçekleştiği zaman taraflara açık olan bilgi göz önüne alınacak olursa, ticari faaliyetlerin tahakkuk etmemiş kazanç bırakacak olursa mukavelelerin güdük kalacağına işaret etmektedir.

¹⁹ .LonrhoLtd v Shell Petroleum Co Ltd [1980] 1 Weekly Law Reports 627 at 634 (HL).United States v Byrum 408 US 125 at 138 (1972). United Teachers Associations Insurance Co v Mackeen and Bailey 99 F 3d 645 at 650-651 (5th Cir, 1996)

4- eşit süreçleri süreçleme gücü 5- dürtü ve tepkilerden muafiyet 6- fiyatta etkinlik 7- eşit pazarlık gücü.

Ahlakı sadece finansal-ekonomik teorinin katı kategorisi içerisinde görmek ahlakı “bazı temel materyalist amaçların desteklenmesine yarayan muğlak ve itaatkar bir role hapseder”(Dobson, 1993). MacIntyre (1984)ahlaka dair “bütün meselenin hem teorik ve hem de pratik bir disiplin olarak insanın mevcut halinden bu hakiki ve doğru nihayetine geçmesini sağlamak olduğuna” işaret etmektedir. Ahlakı ütopya; ideal prensiplere, bu prensiplere uymanın ve muhafaza etmenin neticelerine bakmaksızın bu ideal prensiplere dayanan bir ahlak yasasıdır. Adam Smith bunu “kamil manada erdemli, mükemmel manada basiret, mutlak adalet ve münasip bir iyilikseverlik kurallarına göre hareket eden insan” şeklinde tanımlamaktadır (Smith1790).Narsızmin felç edici etkilerini azaltmak için Bowie (1991) diğergamlığın toplumsal destek ve bakıma ihtiyaç duyacağına işaret etmektedir. Bir sonraki bölüm İslâm Şeriatına erdem ahlakı bağlamı içerisinde servet maksimizasyonundan ödün vermeksizin nasıl böyle bir diğergamlığı teşvik edebileceğini gösterecektir.

B. Şeriat-Uyumlu Finans

İslam Şeriatı bir amaç olarak Yunancada eudaimonia (saadet ahlakı) olarak ifade edilen insanlığın refahına odaklanın erdem ahlakı mülahazaları ile uyumlu görünmektedir. Erdem ahlakının Şeriatla uyumlu 4 özelliği bulunmaktadır. Birincisi tüm paydaşların refahını güdüleyen içsel iyilik olarak adlandırılan genel kabul görmüş erdemler üzerindeki vurgu ve tarif. Bu yaklaşım ahlakiliği; dışsal maddelerin maksimizasyonuna periferik (çevresel) bir kısıt olmaktan ziyade sahnenin ilgi odağına konumlandırır. Erdem ahlakı ikinci olarak ahlaki hükmün rolünü vurgular. Bunun anlamı erdem ahlakının doğru/mantıklı değerlendirme ve sağlıklı kararlarda kurallara kör bir itaat olmadığıdır. Erdem ahlakının üçüncü özelliği ahlaki timsallerin rolüdür. Goldman (1993)ahlaki öğrenmenin kuralları bilmek değil fakat yerinde timsallerin ve örneklerin iktisap edilmesi olduğunu ileri sürer. “Ahlakın münasip rol modellerinin didaktik (öğretici) olarak davranışsal kurallardan daha fazla etkili olacağını öne sürmektedir. Son olarak erdem,, bu erdemleri besleyen uygulayıcı bir topluluğun mevcudiyetini vurgular.

Lafzî kurallara bağlılığa karşın daha yüksek amaçları veya Şeriatın maksatlarının peşinden koşmak Şeriat-uyumlu kurumların kurumsal yönetimlerinin erdem ahlakında kökleşmelerine imkan verecektir.²⁰Kur’an

²⁰.Şeriatın yüksek amaçları (Makasid al- Shariah- Şeriatın maksatları) İslam yasalarının ardındaki gerekçe ve irfani sağlayan prensiplerdir. Maqasid geleneksel tasnifi yüksek amaçları 3 seviyeye ayırmaktır- zorunluluklar (darurat), ihtiyaçlar (hajiyat) ve lüks (tahsinyat). Zorunluluklar imanın, ruhun, servetin, aklın

khuluq (bir insanın ahlaki ve davranışsal özelliklerini gösteren kapsamlı bir terim) kelimesini manevi ve ahlaki davranışları tarif etmek için kullanmaktadır. Hz. Muhammed (SAV) Kur'an'da en yüce karaktere sahip olarak tanımlanmaktadır.²¹O'da takipçilerine gelince imanın zirvesine erişiminin bir yolu olarak ahlakının mükemmelleştirmelerini istemiştir.²²Dolayısıyla Şeriat ahlaki ideallere dayanmaktadır ve ahlak bilimi ilmü'l ahlak (İslâm'ın ahlaki temellerinin bilgisi) olarak tarif edilebilir.

Erdem ahlakının ilk dayanağı içsel iyinin veya erdem' in tanımlanmasını gerektirir. Fakhry (1991)İslam'da erdem'in khayr (iyilik), birr (doğruluk), qist (eşitlik), adl (adalet), haqq (doğruluk ve hakikat) ve taqwa (Allah şuurunu) gibi kelimeler ve tüm fikri mülahazalar kanalıyla taşındığını ileri sürmektedir. Hayr (iyilik) fikri Kur'an'da tüm dinlerden insanların iyilik yapmaya teşvik edilmesiyle örneklenmektedir.²³Erdem ayrıca doğruluk, dürüstlük (birr) kavramı ile de ifade edilmektedir.²⁴ Doğruluk, dürüstlük yalnızca imana (Allah'a, Meleklerine, Vahye, Peygamberlerine, Hesap Gününe ve Kaza ve Kadere İman) bağlanmaz fakat ayrıca akrabalara, yetimlere, ihtiyaç sahiplerine, yolculara ve yardım arayanlara bakmak gibi toplumsal faaliyetlerle de ilişkilendirilir. Buna ilaveten doğruluk, dürüstlük sözünü yerine getirmeye ve zorluk hallerinde sabırlı olmaya da bağlanır (Kur'an 2: 177). Dürüst davranışın, renklerine, milliyetlerine, etnik kimliklerine, dinlerine bakılmaksızın tüm insanlara yönelik olması beklenir.

Erdemli davranış adalet ve tarafsızlık anlayışına bağlanır. Kur'an örneğin, "adalete tüm tedbir ve ağırlığın verilmesini" ve sevilen biri ile alakalı olsa bile şahitlik yaparken adil olunmasını vurdular (Kur'an 6: 152).²⁵ Adaletin

ve nefsin muhafazasıyla sınırlandırılır (Auda, 2008). Altıncı bir kategori olarak haysiyetin muhafazası da eklenebilir.

²¹ .Kur'an 66. Suresi 4.Ayet: "İkiniz de tövbe ederseniz Allah'a; çünkü gerçekten de gönülleriniz suça meyletmıştır; ve fakat Peygamberin aleyhine, birbirinize arka verirsiniz artık o Allah'tır onun yardımcısı ve Cibril' dir ve inananların en temiz ve melekler de bunlardan sonra ona arkadır, yardımcısıdır."

²² .Hz. Muhammed (SAV) 'in "imani mükemmel olanlar iyi ahlaklı karaktere sahip olanlardır dediği rivayet edilmektedir." Al-Tirmidhi 1162 ve Abu Daud 4682

²³ . "Herkesin yöneldiği bir yönü ve yöntemi vardır ki, ona doğru yönelir. Ey Muhammed ümmeti! Siz de hayırlara

yönelop bu hususta birbirinizle yarışın. Nerede olursanız olun, Allah sizi kendi huzurunda toplayacaktır. Çünkü

Allah'ın her şeye gücü yeter".(Kur'an 2: 148).Kur'an' da iyi ahlakı, karakteri örneklediren ayetler 3: 114, 5: 48, 21: 73, 21: 90, 23: 61 ve 35: 32.

²⁴ . "İnsanlara birr'i (tezkiye ve teslim olmayı) emrediyorsunuz da siz kendinizi unutup musunuz? Ve siz, Kitab'ı okuduğunuz halde hâlâ akıl etmiyor musunuz?" (Kur'an 2: 44)

²⁵ . "Yetimin malına, o en kuvvetli çağına gelinceye kadar, en güzel şekliyle olmadıkça yaklaşmayın. Ölçü ve tartıyı adaletle yerine getirin. Kimseyi gücünün dışında (bir şey ile) sorumlu tutmayız. Söylediğiniz zaman, yakınınız olsa bile, artık

yerine getirilmesi sadece birr (doğruluk) konseptiyle değil ayrıca adl (adalet) anlayışı aracılığıyla da sağlanır.²⁶ Doğru sözlülük Kur'an'ın övdüğü bir diğer erdemdir.²⁷ Son olarak İslam'da erdem Allah şuurunda olmakta köklemiştir. Allah şuurunun en yüksek mertebesine ulaşan insan muttaqin (Allah yolunda) olarak yüceltir.²⁸

“Ahlaki hüküm” konsepti İslami finans mukavelelerinin sadece kutsal metinlerin aslına uygunluğuna bağlı kalmasını sağlayarak değil fakat belki de daha önemlisi Şeriatın yüksek amaçlarına veya maksatlarına (imanın, ruhun, servetin, aklın zürriyetin, haysiyetin muhafazası) erişerek en iyi şekilde uygulanabilir. Auda (2008) amaca talip bir sistem olarak Şeriatın yüksek amaçlarını; fizyolojik ihtiyaçlardan başlayarak kademeli olarak güvenlik, sevgi, saygı ve nihayetinde kendini gerçekleştirmeye kadar uzanan Maslow' un ihtiyaçlar hiyerarşisi ile uyumlu olduğunu belirtmektedir. İslami finans endüstrisinin mevcut uygulamaları Şeriatın yüksek amaçlarına veya maksatlarına istikrarlı bir şekilde sadık kalındığına dair bir güven vermemektedir.

Erdem ahlaki timsal/modelin rolünü vurgulamaktadır. Müslümanlar için en iyi timsal/model Hz. Muhammed (SAV)'dir fakat bu vekil olmadaki bireysel sorumluluğu reddetmez. Normatif (kural koyucu) İslam'da tercih edilen liderlik modeli; İslami finans endüstrisinin kurumsal uygulamalarında sosyal sorumluluğu vurgulayarak ulaşılabileceği hizmet liderliğidir.²⁹ Son olarak erdem ahlaki; ahlaklı davranışın elde edilmesinde uygulayıcı topluluğun rolünü vurgular. Uygulayıcı topluluk İslâm'da ümmet olarak nitelendirilir. Ümmetin bir parçası olmak sadece Müslümanlarla sınırlı değildir fakat doğruluk ve dürüstlüğün uygulanmasında müşterek amaçları olduğu müddetçe

adaletle söyleyin. Allah'ın ahidini yerine getirin (ifa edin). Böylece tezekkür edersiniz diye, (Allah) işte böyle, size onunla vasiyet (emir) etti” (Kur'an 6: 152).

²⁶ . “Muhakkak ki Allah, adaletli olmayı ve ihsanı ve akrabalara vermeyi emreder. Ve fuhuştan, münkerden (Allah'ın yasakladığı şeylerden) ve azgınlıktan (hakka tecavüzdən) sizi nehy eder. Böylece umulur ki siz, tezekkür edersiniz diye size öğüt veriyor” (Kur'an 16: 90).

²⁷ . “Bunları açıkladığı gibi, Allah size âyetlerini, ibadetleri, Şer'i hükümleri de açıklıyor ki, aklınızı kullanarak düşünebilirsiniz, Şer'i hükümlerin hikmetini anlayıp, size emr olunanları uygulayalım” (Kur'an 2: 242).

²⁸ . “İşte bu Kitap ki, O'nda hiçbir şüphe yoktur. Takva sahipleri için bir hidayettir” (Kur'an 2: 2).

Muttakin'i nitelendiren benzer değinnmeler Kur'an'da 49 sefer bulunmaktadır.

²⁹ . Abdullah (r.a.) Allah Resulü-sallallahu aleyhi ve selem- şöyle buyurdu: “Hepiniz çobansınız ve sürünüzden sorumlusunuz. İmam insanların yöneticisidir, onlardan sorumludur. Erkek ev halkının reisidir onlardan sorumludur. Kadın kocasının ve çocuklarının çobanıdır ve onlardan sorumludur. Köle efendinin malının bekçisidir ve ondan sorumludur. Hepinizin çoban olduğunu sakın unutmayın. Hepiniz de sürünüzden sorumlusunuz.” Buhari (2416) ve Muslim (1829) hadiste rivayet etti.

insanlığın tümünü kapsar.³⁰ İslami finans ürünleri öncelikli olarak Müslümanların küçük bir dilimine hitap etmekte ve dolayısıyla tüm belirli dini kimlikleri aşan müşterek ahlaki ideallerde kökleşmiş daha geniş bir uygulayıcı topluluklar koalisyonunun oluşturulması fırsatını kaçırmaktadır.

Dean (1992) finansal uygulayıcılar için erdem ahlaki prensiplerini uygun bir bağlama yerleştiren 8 temel erdemi ana hatlarıyla ifade etmektedir. 1. Profesyonel faaliyetlerde başkaları için gerekli özen ve ilgi; 2. Saygı, gereken durumda mahremiyet/gizlilik; 3. Özel sorumluluklarına sadakat 4. Çıkar çatışmasından kaçınma; 5. Kanunlara gönüllü uyum; 6. Müzakerelerde iyi niyet ve samimiyetle davranma; 7. İnsan refahına saygı; 8. Başkalarının özgürlüklerine ve anayasal haklarına saygı. Bu ahlaki prensipler İslami finansal kurumlara kolayca intibak ettirilebilir ve bu kurumlarca benimsenebilir çünkü birlikte ele alındıklarında erdem ahlakının temelinde yatan 4 prensibi aksettirmektedir: içsel iyi (hayr), ahlaki hüküm (şeriatın maksatlarına erişme), ahlaki timsal (uswatunhasana) ve uygulayıcı topluluk (ummatankhayr). İslâm'ın ahlaki temellerine rağmen mevcut uygulamalarıyla İslami finans; özellikle çıkar çatışmalarından kaçınma ve insan refahı için pozitif bir vizyon bağlamında bu eşitlikçi ruhu layıkıyla aksettirmemektedir.

İslami finasta büyüme öncelikle; mukavele şartlarının esasen değil fakat şeklen farklı olduğu yasaklamalarla sağlanmaktadır. Bu; Müslümanların ticari işlemlere dini değerlerini aşılama gayretlerinde konvansiyonel finansal piyasalarda satılan özünde aynı ürünlerin kullanımı için bilerek veya bilmeyerek daha yüksek bir fiyat ödediği, esasen düzenleyici arbitrajın bir şekli olan Şeriat-arbitraji fırsatlarını doğurmaktadır. El-Gamal (2008), günümüz finansal mühendislik çağında uygulayıcıların iki Şeriat-uyumlu ürünü birleştirerek müsaade edilmeyecek konvansiyonel finansal ürünün ödemelerini üretmelerinden dolayı konvansiyonel finanstaki belirli bazı mukavele şekilleri üzerindeki Şeriat-temelli yasaklamaların etkisiz kılındığına işaret etmektedir. Ahlakla yönelik daha büyük bir vurgu bu şekilde kurallara uygun ama haksız bir kazancı engelleyebilir.

Harvard Üniversitesi'ndeki İslami finans projesi İslami finans mukavelelerinin Şeriatın lafzî yorumlamaları uyarınca teknik olarak caiz/meşru/helal olmakla birlikte ahlaki olmayabileceğini bildirmektedir. İslami finans; ürünleri Şeriat-uyumlu (pasif yasal uyumu aksettirmektedir) şeklinde etiketlemekten uzaklaşıp, sadece Şeriatın kanunlara riayetini değil

³⁰ . Kur'an 6: 108, 7: 34, 10: 47, 10: 49, 16: 93, 22: 34, 45: 28.

fakat ayrıca yüksek amaçlarına da erişmeyi hedefleyen Şeriat-tabanlı ürünler yaparak meşru/caiz/yasal olandan faziletlilik alanına geçmesi gerekmektedir.

İslami finansın karşı karşıya olduğu bir diğer sistemik ahlaki problem Şeriat uyumlu yatırım fonları (mutual funds) alanındadır. İslami yatırım fonlarındaki Şeriat-uyumluluğu; her ikisinin de ahlaken veya dinen duyarlı, hassas sayılan müşterileri olan firmalara yatırım yapmamak gibi negatif eleme kullanmaları bakımından sosyal yönden sorumlu fonlara (Ahmed ve Adams, 2013) benzerdir. Bununla beraber Nienhaus (2011) sosyal yönden sorumlu fonların toplumsal kalkınmayı, fakirliğin giderilmesini veya yenilenebilir enerjiyi (sürdürülebilirlik) destekleyen firmaları tercih etmek gibi pozitif elemeyi kullanırken İslami fonların borç oranlarında düzey tespit etmek veya elenmeden önce firmaların ne kadar çok duyarlı faaliyetlere iştirak ettiğine önem vermek gibi negatif ikincil eleme kullandığına işaret etmektedir. İslami fonlar yasaklar bakımından hukuken Şeriat-uyumludur fakat Şeriatın yüksek amaçlarını veya maksadını aksettirmek bakımından hiç denecek kadar az teşebbüste bulunmalarından dolayı ahlaki değillerdir. İslami fonlar; çevresel, sosyal ve kurumsal yönetime odaklanan 6 prensibe bağlı kalmak yoluyla sürdürülebilir yatırımları teşvik etmeyi amaçlayan Birleşmiş Milletler Sorumlu Yatırım Prensipleri (PRI) gibi saygın uluslararası standartları benimseyebilir.³¹ Bugün (PRI)' yı imzalayan 1100 finansal varlık sâhibi, yatırım yöneticisi ve profesyonel finansal hizmet sağlayıcısından bir tanesi bile İslami finans endüstrisinden gelmemektedir.

IV. Sonuçlar

İslami finans 1963 yılında Mısır'da Mit Ghamar tasarruf bankasının açılışı ile başlayan mütevazı kökenlerinden bugüne çok yol katetmiştir. 2011 yılında global finans piyasasının sadece yüzde biri olmasına rağmen global İslami finansal hizmetler endüstrisi 1.357 trilyon dolar olarak değerlendirilmiştir. Bu başarıya rağmen bu niş pazarın sürdürülebilirliğine dair endişeler biriktirmektedir.

Şeriat-uyumlu ürünler amaçlarını, ağırlıklı olarak riba (faiz) ve gharar (aşırı spekülasyon) gibi belirli tür yasaklardan kaçınma ile sınırlamaktadır. İslami finans endüstrisi şimdiye kadar uygulamalarını, İslam'ın kutsal metinlerinden kaynaklanan ahlaki temelleri ile aşılama fırsatını kaçırmıştır.

³¹ . Sorumlu Yatırım Prensipleri. 6 prensip-şu adresten alındı <http://www.unpri.org/about-pri/the-six-principles/>

Şeriat arbitraj fırsatlarının mevcut olması İslami finans ürünlerini haksız ve taraflı yapmakta dolayısıyla Şeriatın yüksek amaçlarını ihlal etmektedir.

İslami finanstaki inovasyonların çoğu konvansiyonel bankaların İslami pencerelerinden kaynaklanmaktadır. Bu bankaların çoğu tasarrufa yönelmeye ve personel sayısını düşürmeye başlamaktadır. The Banker dergisi dünyadaki ikinci büyük İslami pencere olan HSBC Amanah' ın İngiltere, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Bangladeş, Singapur ve Mauritius' da faaliyetlerini durdurmakta olduğunu ve HSBC' nin İslami finans gelirlerinin yüzde 83'ünü teşkil eden üç ülkede Malezya, Endonezya ve Suudi Arabistan'da da ticari faaliyetlerini kısıtlamakta olduğunu bildirmektedir.³² UBS Bahreyn'deki İslami bankasını çekmiştir. Aynı şekilde BNP Paribas ve Societe Generale' da aynı şekilde tasarrufa yönelmekte ve personel sayısını azaltmaktadır. Ayrıca 24 adet tamamıyla Şeriat-uyumlu yatırım bankasının hemen hemen yarısı 2011 yılında zarar etmektedir.

İslami finans sahası an itibariyle esas olarak Körfez İşbirliği Konseyi ülkeleri ve Malezya ile sınırlı bulunmaktadır. Muhasebe firması Ernst and Young'a göre en üstün 4 Pazar, endüstri varlıklarının yüzde 84'ünü teşkil etmektedir.³³ Rapor, "İslami finans, ölçek altı faaliyetler, varlık kalitesi, çekirdek faaliyetlerden negatif faaliyet geliri, ve zayıf risk kültürü ile ilgili çok yönlü sorunlarla mücadele etmektedir" şeklinde devam etmektedir. Fakat bu sorunlara çözüm yolları belirlerken adı geçen rapor; mukavele temelli inovasyonu, kurumsal yönetimde vekalet sorunları gibi büyük resmi gözden kaçıran problemleri, güçlü olmayan ahlak odaklılığı vurgulamaktadır. Kırk yılın üzerindeki varlığına rağmen İslami finans Müslümanlar arasında bile kuşkuvarın üstesinden gelmek zorundadır. Ahmad (2007) Bangladeş'te İslami finans bankacıları ve müşterilerine yönelik bir anket uygulamış ve yaklaşık olarak her 10 kişiden 7 sinin İslâmî bankaların talep ettiği kâr oranı veya sabit karın konvansiyonel finans tarafından sunulan faiz temelli işlemlerden çok da farklı olmadığını inandıklarını tespit etmiştir. Her 10 potansiyel müşteriden yedisi şeriat uyumlu ürünlerle işlemde bulunmaya gönüllü bulunmamaktadır çünkü bu ürünleri konvansiyonel finans ürünlerinden pek de farklı görmemektedirler.

Bu çalışma İslami finansın gelişmesi gereken iki alana işaret etmektedir. Şeriat denetleme kurullarının mahal verdiği vekalet maliyetleri somut ve gerçektir ve

³² . Hancock, M. (30 Ocak 2013), "2013'te İslami finans: Büyümenin ötesinde," The Banker Dergisi şu adresten ulaşılabilir: <http://www.thebanker.com/Markets/Islamic-Finance/Islamic-finance-in-2013-beyond-the-growth>

³³ . Ernst and Young Dünya İslami Bankacılık Rekabet Edebilirlik Raporu 2013

onların şeffaflık eksikliği endüstri hakkında ihtilaf kaynağı olmaktadır. Bu çalışma kamu yararı olarak harici Şariat derecelendirme kuruluşlarının oluşturulmasını önermektedir. Ayrıca İslami finans endüstrisi daha çok ahlaki standartlar oluşturmalıdır. Mevcut İslami finans endüstrisi Şariat arbitrajına dayalı inovasyonlar üzerindeki vurguyu kaldırır ve bunun yerine bariz bir şekilde ve açıkça Şariatın yüksek amaçlarına bağlılığı bünyesinde barındırırsa daha iyi hizmet edilmiş olacaktır.

Tablo 1: İslami Finans Kurumlarında Yönetim Roller

Bu tablo İslami finansal kurumlarda temel yönetim kurullarının rol ve sorumluluklarını göstermektedir. Üçüncü sütun bu rollerin konvansiyonel finansal kurumlardan farklı olup olmadığını göstermektedir.

Yönetim Organı	Roller Ve Sorumluluklar	Konvansiyonel Finansal Kurumlarla İlişkisi
Yönetim Kurulu (BOD)	<ul style="list-style-type: none"> Etraflı politikaları ve stratejilerin belirlenmesi ve onaylanması Kurumsal amaçlara yönelik ilerlemenin izlenmesi Yönetimin hesap verilebilirliğinin sağlanması Hissedar haklarının korunması 	Benzer kapasitede uygulanabilir
Şariat Denetim Kurulu	<ul style="list-style-type: none"> Şariatla ilgili kural ve prensiplerini belirlenmesi Tüm ürünlerin şariatla uyumluluğunun açıklığının sağlanması Şariatla uyumluluk açısından güvenin oluşturulmasına dair uyum ve bununla ilgili hükmün denetlenmesi 	Uygulanamaz
Denetim Kurulları	<ul style="list-style-type: none"> Finansal raporlamanın gözden geçirilmesi ve denetlenmesi İç ve dış denetçilerin gözetiminin sağlanması Bilgi miktar ve kalitesinin doğruluğunun sağlanması Yönetim kurulu tarafından belirlenen politikaların yöneticiler tarafından takip edilmesinin sağlanması 	Uygulanabilir, Şariat uyumluluğu hariç olmak üzere

	<ul style="list-style-type: none"> • Finansal raporların genel kabul görmüş raporlama standartlarına göre hazırlanmasının sağlanması • Karın şeriat ve etsin ihlal etmeden elde edilmesinin sağlanması 	
Ücret Komitesi	<ul style="list-style-type: none"> • Üst yönetim ve kritik personel ücret politikasının izlenmesi 	Benzer kapasitede uygulanabilir
Atama Tayin Komitesi	<ul style="list-style-type: none"> • Yönetim kurulunun performans değerlendirmesinin sağlanması • Yönetim kurulu üyelerinin değiştirilmesi 	Benzer kapasitede uygulanabilir

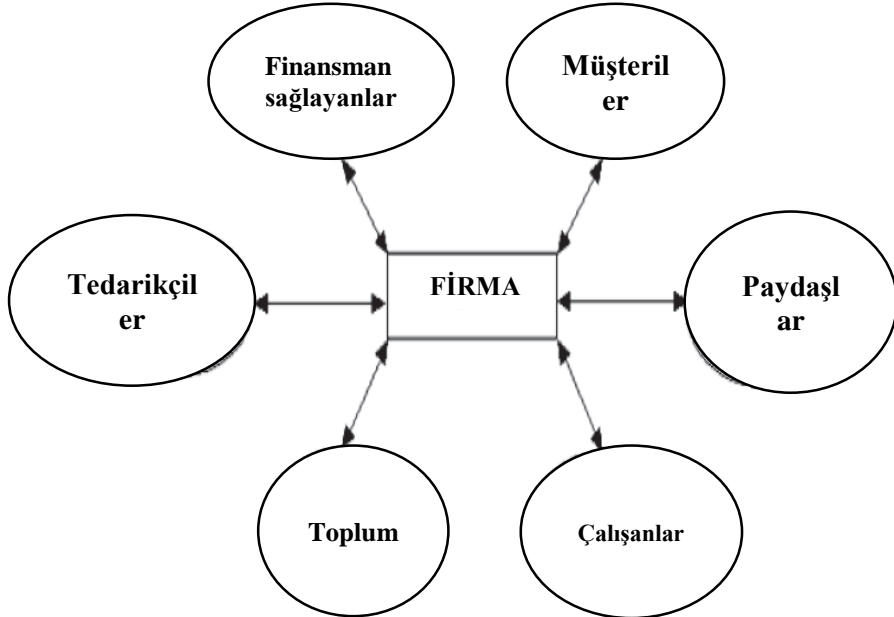
Kaynak: Safieddine (2009)

Tablo 2: Erdem Ahlakı Ve Ahlak İlminin (İslam'ın Ahlaki Temelleri) Uyumluluğu

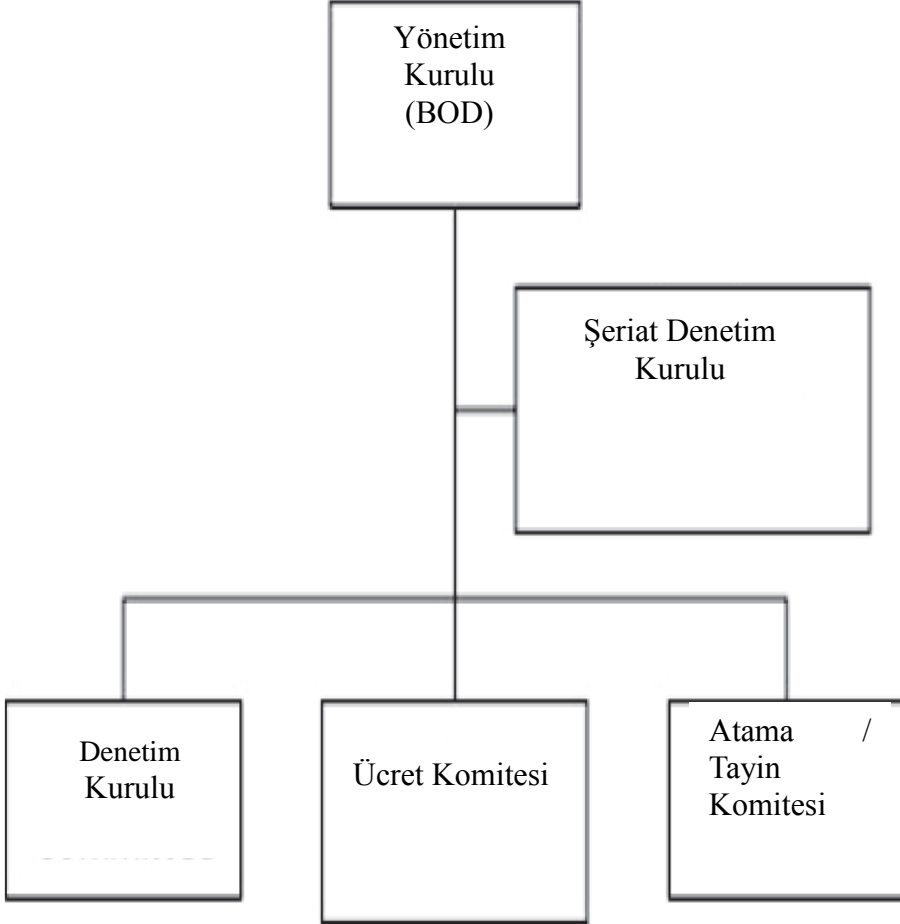
Erdem Ahlakının Dayanakları	İlm-ul-Akhlaq (İslamın Ahlaki Temelleri)
İçsel İyi: Tüm paydaşlar için iyiyi sağlayan erdem	Ahlak (Etik): İslâm'da erdem geniş ve çok sayıda kelime ile ifade edilir- khayr (iyilik), birr (doğruluk), qıst (eşitlik), adl (adalet), haqq (hak ve doğruluk) ve ma'ruf (bilinen ve onaylanan) ve taqwa (Allah şuurunu ve zühd)
Ahlaki Hüküm: Sağlıklı hüküm vermek ve kuralların lafzına bağlı kalmamak	Şeriatın Maksatları (İslam Kanununun Yüksek Amaçları): Servet maksimizasyonu peşinde koşmak; insanların Kuran'da Allah'ın yeryüzündeki vekilleri olarak görüldüğü ve bu itibarla kaynakların her tür kullanım veya tanziminin doğruluk, eşitlik ve tüm paydaşlara yönelik adalet anlayışıyla yerine getirilmesi gerektiği idrakiyle tadil edilmelidir. Bu doğruluk, eşitlik ve adalet anlayışı en iyi şekilde Şeriatın yüksek amaçlarına bağlılıkla sağlanabilir- insanların imanını, ruhunu, servetini, aklını, zürriyetini ve haysiyetini muhafazası.

<p>Ahlaki Timsaller/Modeller: Ahlakın uygulamalı tatbikatının vurgulanması, bir davranışsal düstur setinin ezberlenmemesi</p>	<p><i>Uswatun Hasan</i> (Mükemmel Örnek): İslam Peygamberi Hz. Muhammed (SAV) Kur'an'da en iyi timsal olarak tarif edilir. İslam ehlinin ellerinden geldiği kadar peygamberin ayak izini takip etmesi gereklidir. İslam ahlak ve etiği sadece kutsal metinlerdeki kelimeler değildir fakat ayrıca Müslümanların günlük davranış ve muamelelerinde aksettirilmelidir.</p>
<p>Uygulayıcı Topluluk: Ahlaki değerleri besleyen bir topluluk</p>	<p><i>Ummatan Khayr</i> (İyi Toplum): Müslümanlar Kuran'da iyiliği emredip kötülüğü, fenalığı yasakladıkları sürece en iyi topluluk olarak tarif edilmektedir.</p>

Şekil 1: Mukavelelerin Bağlantı Noktası Olarak Firma

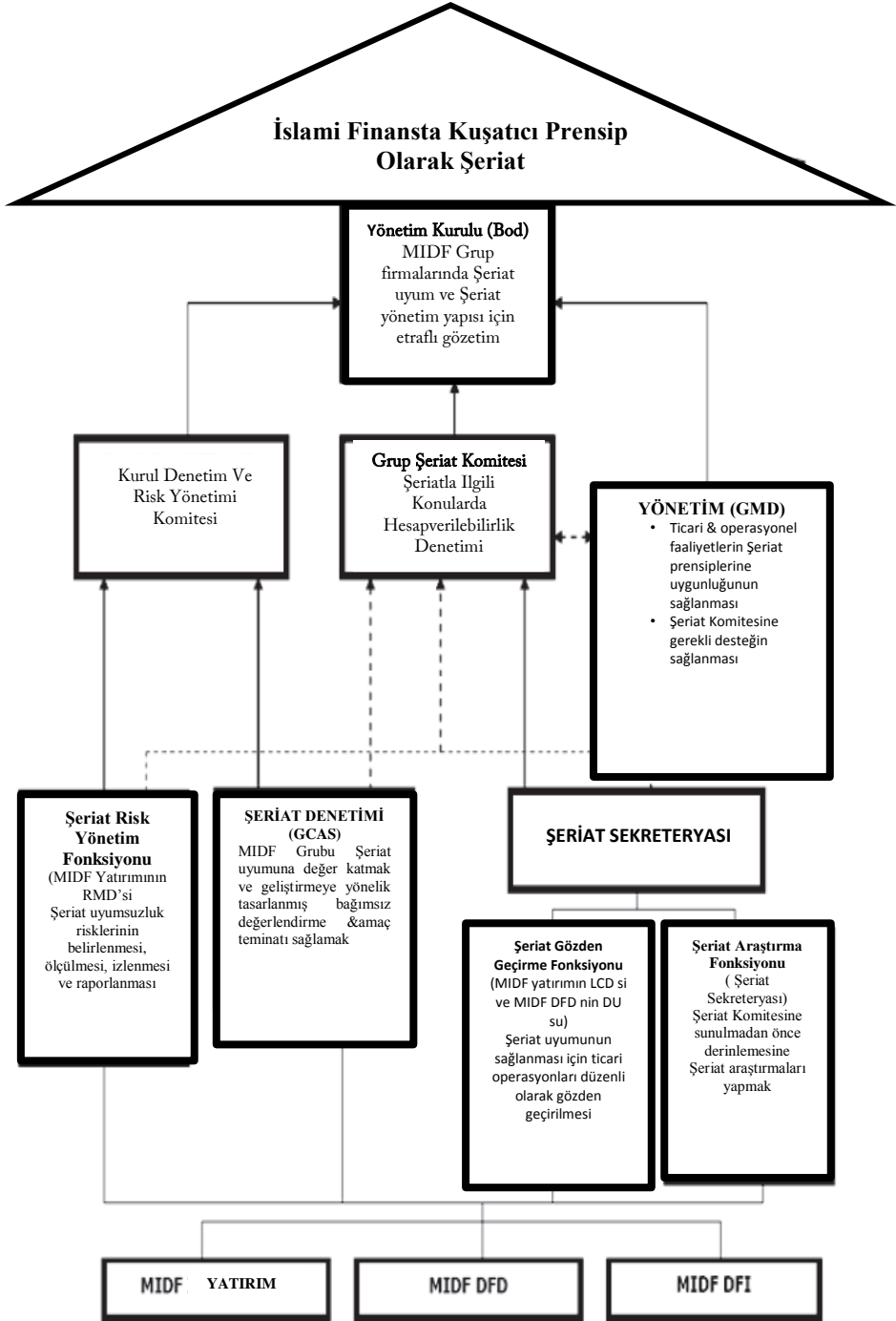

Şekil 2: Şeriat Denetim Kurulunun Özgün Rolünü Gösteren Örnek Organizasyon Şeması

Şekil 3: Bir Malezya İslami Finans Firmasında Şeriat Yönetim Yapısı

Malezya Endüstriyel Kalkınma Finans Berhad (MIDF)'da Şeriat yönetim yapısı 3 ana kurul tarafından yönetilmektedir- Yönetim Kurulu, Şeriat Denetim Kurulu ve Yöneticiler. Her bir organ MIDF ticari faaliyetlerinin her zaman için Şeriat-uyumlu olduğunu sağlamak için birbirine bağlıdır. Bu organlar; Şeriat gözden geçirme, Şeriat denetimi ve Şeriat risk yönetim fonksiyonundan oluşan Şeriat uyum fonksiyonlarıyla desteklenmektedir. Şeriat uyum fonksiyonu Şeriat ehliyeti olan görevli tarafından yürütülen araştırma komisyonu ile desteklenir.

Notlar:

MIDF: Malezya Endüstriyel Kalkınma Finans Berhad

MIDF Yatırım: MIDF Amanah Yatırım Bankası Berhad

MIDF DFD: MIDF Kalkınma Finansı Departmanı

MIDF DFI: MIDF DFI Bhd.

BARMC: MIDF Kurul Denetim ve Risk Yönetimi Komitesi

GCAS: MIDF Grubu Kontrol Teminat Hizmetleri Departmanı

RMD: MIDF Yatırım Risk Yönetim Departmanı

LCD: MIDF Yatırım Legal & Uyum Departmanı

DU: MIDF DFD Dokümantasyon Birimi

GMD: Grup Yönetim Direktörü

RC&F: MIDF DFD Dönen kredi & Faktoring

Şeriat Yönetim Yapısı

Şuradan Ulaşılabilir.

<http://www.midf.com.my/islamic-finance/profile/if-profile/shariah-governance-contr ol/shariah-governance-structure>

Kaynakça

Ahmad, M., (2007) "The attitude of bank customers and professional bankers towards Islamic and conventional banks in Bangladesh," in *Islamic Banking and Finance: Fundamentals and Contemporary Issues*, Islamic Development Bank, Saudi Arabia.

Ahmed, P., and Adams, J., (2013), "The Performance of Faith Based Funds," *Forthcoming Journal of Investing*.

Alchain, A.A. and Demsetz, H. (1972), "Production, information costs, and economic organization," *American Economic Review*, Vol. 62, pp. 777-95.

Alwani, T. J., and Al-Shaikh-Ali, A. S., (1993), *The ethics of disagreement in Islam*, International Institute of Islamic Thought, Herndon, VA.

- al-Qurtubi, A.A., (2008), *al-Jami li ahkam al-Quran*, Vols. 13-14, Dart al-kutub al-ilmiyyah, Beirut, Lebanon.
- Archer S., Ahmed, R. and Al-Deehani, T., (1998), "Financial contracting, governance structures, and the accounting regulation of Islamic banks: An analysis in terms of agency theory and transaction cost economics," *Journal of Management and Governance*, Vol. 2, pp. 149–710.
- Askari, H., Iqbal, Z., and Mirakhor, A. (2009). *New issues in Islamic finance and economics: Progress and challenges*. John Wiley and Sons (Asia), Singapore.
- Auda, J. (2008), *Maqasid Al-Shariah as Philosophy of Islamic Law: A Systems Approach*, International Institute of Islamic Thought, Herndon, VA.
- Berle, A. A., and Means, G.C., (1932), *The Modern Corporation and Private Property* Harcourt, Brace and World, New York, NY.
- Bhatti, M., and Bhatti, I. (2010), "Toward Understanding Islamic Corporate Governance Issues in Islamic Finance," *Asian Politics and Policy*, Vol. 2, No. 1, pp. 25-38.
- Boatright, J.R., (2002), "Ethics and corporate governance: justifying the role of shareholder," in Bowie, N.E. (Ed), *Business Ethics*, Blackwell, Malden, MA.
- Bowie, N.E., (1991), "Challenging the egoistic paradigm," *Business Ethics Quarterly*, Vol. 1, No. 1, pp. 1-21.
- Brealey, R. A., Myers, S. C., and Allen, F., (2011), *Principles of Corporate Finance*. McGraw-Hill, New York.
- Chapra, M. U. and Ahmed, H., (2002), "Corporate governance in Islamic financial institutions," *Islamic Development Bank-Islamic Research and Training Institute Occasional Working Paper No. 6*, Jeddah, Saudi Arabia.
- Coase, R.H. (1937), "The nature of the firm," *Economica*, Vol. 4, pp. 386-405.
- Dar, H., Rahman, R., Malik, R., and Kamal, A. A., (2012). *Global Islamic Finance Report, 2012*. Available at <http://gifr.net/>

- Dean, P.J., (1992), "Making codes of ethics real," *Journal of Business Ethics*, Vol. 11, No. 4, pp. 285-290.
- Dobson, J., (1993), "The role of ethics in finance," *Financial Analysts Journal*, Vol. 49, No. 6, pp. 57-61.
- Duan, J., and Van Laere, E., (2012), "A Public Good Approach to Credit Ratings—From Concept to Reality," *Journal Of Banking and Finance*, Vol. 36, No. 12, pp. 3239-3247.
- El Gamal, M, (2008), "Incoherence of contract-based Islamic financial jurisprudence in the age of financial engineering," *Wisconsin International Law Journal*. Vol. 25, No. 4, pp. 605-623.
- El-Gamal, M. A. (2006). *Islamic finance: Law, economics, and practice*. Cambridge, UK. Cambridge.
- El-Zein, A., (2009). *Islam, Arabs, and the Intelligent World of the Jinn*. Syracuse, NY: Syracuse University Press.
- English, C. (2010), "Global Wellbeing Surveys Find Nations Worlds Apart," Gallup, Available at <http://www.gallup.com/poll/126977/global-wellbeing-surveys-find-nations-worlds-apart.aspx>. Accessed 27 March 2013.
- Fakhry, M., (1991), *Ethical theories in Islam*, E.J. Brill, Leiden, The Netherlands.
- Fama, E. F., and Jensen, M. C., (1983), "Agency problems and residual claims," *The Journal of Law and Economics*, Vol. 26 No. 2, pp. 327-349.
- Farook, S. Z. and Farooq, M. O. (2011), "Shariah governance for Islamic finance: challenges and pragmatic solutions," Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1813483>
- Goldman, A.I., (1993), "Ethics and cognitive science," *Ethics*, Vol. 103, pp. 337-360.
- Garas, S.N., (2012), "The control of the Shari'ah Supervisory Board in the Islamic financial institutions," *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, Vol. 5, No. 1, pp. 8-24.

- Grais, W. and Pellegrini M., (2006), "Corporate governance and Shariah compliance in institutions offering Islamic financial services," World Bank Policy Research Working Paper 4054.
- Hansmann, H., and Kraakman, R. H., (2000), *The End of History for Corporate Law*, Harvard Law School, Cambridge, MA.
- Hansmann, H., (1996), *The Ownership of Enterprise*, Harvard University Press, Cambridge.
- Iqbal, Z., and Mirakhor, A. (2004), "Stakeholders model of governance in Islamic economic system. *Islamic Economic Studies*, Vol. 11, No.2, pp. 43-63.
- Islamic Finance Project, (2011), *Reappraising the Islamic Financial Sector: A Short Report*, Harvard Law School, Harvard University, Cambridge, MA.
- Jensen, M.C., and Meckling, W.H. (1976), "Theory of firm: Managerial behavior, agency costs, and ownership structure," *Journal of Financial Economics*, Vol. 3, pp. 305-360.
- Juhasz, A., (2012), "Investigation: Two Years After the BP Spill, A Hidden Health Crisis Festers," *The Nation*, Available at <http://www.thenation.com/article/167461/investigation-two-years-after-bp-spill-hidden-health-crisis-festers> 18 April 2012, Retrieved 5 April 2013.
- Karim, H., (2013), "'Islamic' bonds draft law ignites controversy," *Ahram Online*, 15 Jan 2013. Available at <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/3/12/62583/Business/Economy/Islamic-bonds-draftlaw-ignites-controversy-.aspx>. Accessed 20 March 2013.
- Khniifer, M., Baig, A., and Winkler, F., (2010), "The Rise and Fall of Gulf Finance House," Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1712059>
- Koch, W., (2012), "Is the USA moving toward a 'happiness index'?" *USA Today*, 8 Aug. 2012.

Available at

<http://usatoday30.usatoday.com/news/health/wellness/story/2012-06-20/gross-national-happin>

[ess/56669830/1](http://usatoday30.usatoday.com/news/health/wellness/story/2012-06-20/gross-national-happin). Accessed 3 March, 2013.

Leaman, O., (2002). *An Introduction to Classical Islamic Philosophy*. Cambridge University Press, Cambridge, UK.

Lewis, M. K., (2005), "Islamic corporate governance," *Review of Islamic Economics*, Vol. 9, pp. 5–29.

MacIntyre, A., (1984), *After Virtue*, University of Notre Dame Press, Notre Dame, IN.

McNeil, I., (2001), "Company law rules: An assessment from the perspective of incomplete

Mullard, M., (2012), "The Credit Rating Agencies and Their Contribution to the Financial Crisis," *Political Quarterly*, Vol. 83, No. 1, pp. 77-95.

Neinhaus, V., (2011), "Islamic ethics and Shariah law: in the aftermath of the crisis: concept and practice of Shariah compliant finance," *Ethical Perspectives*, Vol. 18. On. 4, pp. 591-623.

Pak, J., (2012), "Islamic finance faces growth challenges," *BBC News*, 12 May 2012. Available at <http://www.bbc.co.uk/news/business-20405292>. Accessed 27 March 2013.

Ross, S. A., Westerfield, R., and Jaffe, J. F., (2011), *Corporate finance*, McGraw-Hill/Irwin, Boston, MA.

Roxburgh, C., Lund, S., and Piotrowski, J. (2011), "Mapping Global Capital Markets 2011," available at

http://www.mckinsey.com/insights/global_capital_markets/mapping_global_capital_markets 2011 (accessed 26 March 2013).

Safieddine, A., (2009), "Islamic Financial Institutions and Corporate Governance: New Insights for Agency Theory," *Corporate Governance: An International Review*, Vol. 17, No. 2, pp. 142-158.

Saidi, N. (2011), "Policy Brief on Corporate Governance for Islamic Banks and Financial Institutions in the Middle East and North Africa

- Region,”Hawkamah: The Institute for Corporate Governance.
Available at <http://www.scief.es/publications/publication16.pdf>
[Accessed 27 March 2013.](#)
- Shefrin, H., and Statman, M., (1993), “Ethics, fairness and efficiency in financial markets,” *Financial Analysts Journal*. Vol.49, No. 6; pp. 21-29.
- Smith, A., (1790), *The Theory of Moral Sentiments*, Library of Economics and Liberty. Available at
<http://www.econlib.org/library/Smith/smMS6.html>
- Sunstein, C., and Thaler, R. (2003), “Libertarian paternalism is not an oxymoron,” *The University of Chicago Law Review*, Vol. 70, No. 4, pp. 1159-1202.
- Unal, M., (2011), “The Small World of Islamic Finance,” *Funds@Work*. Available at http://www.funds-at-work.com/uploads/media/Sharia-Network_by_Funds_at_Work_AG.pdf. pdf. Accessed 26 March 2013
- Vogel, F. E., and Hayes, S. L., (1998), *Islamic law and finance: Religion, risk, and return*. Kluwer Law International, Boston, MA.
- Weide, van der M., (1996), “Against Fiduciary Duties to Corporate Shareholder,” *Delaware Journal of Corporate Law*, Vol. 21, No. 1, pp. 27.
- Yoshimori, M. (1995), “Whose company is it? The concept of the corporation in Japan and the West,” *Long RangePlanning*, Vol. 28, No. 4, pp. 33–44.
- Zona, F., Minoja, M., and Coda, V., (2013), “Antecedents of Corporate Scandals: CEOs' Personal Traits, Stakeholders' Cohesion, Managerial Fraud, and Imbalanced Corporate Strategy,”*Journal of Business Ethics*, Vol. 113, No. 2, pp. 265-283.